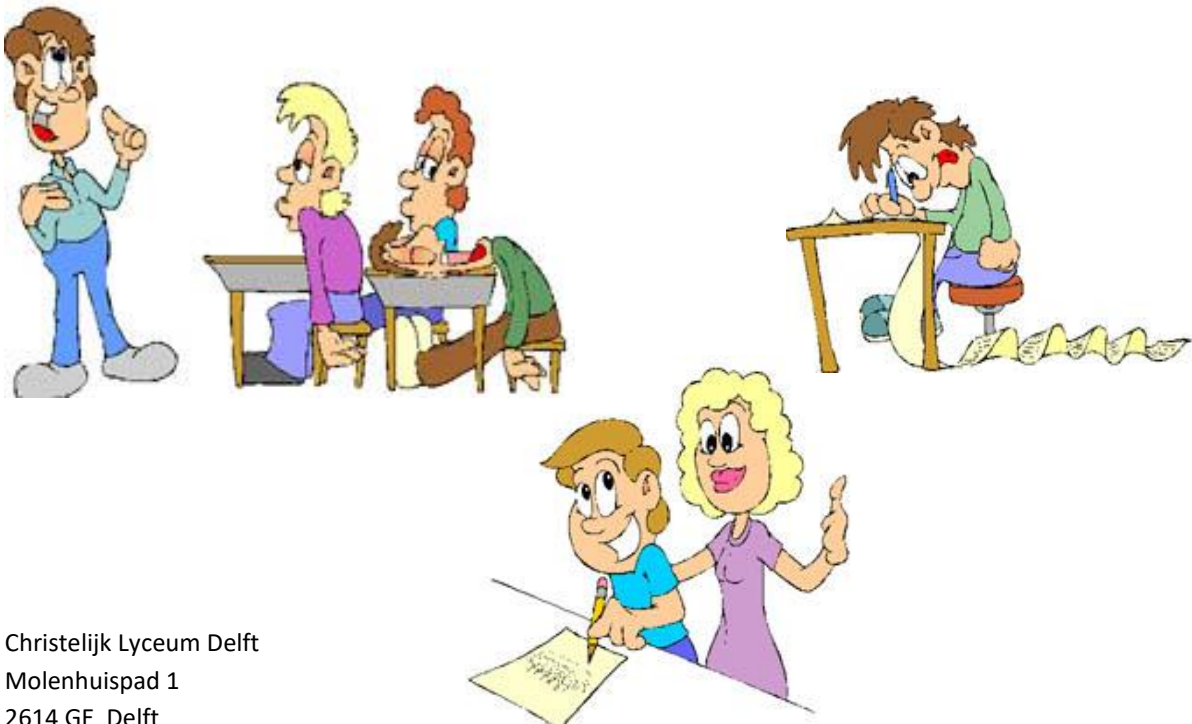

bevorderingsnormen in de onderbouw Havo / Vwo

2018 – 2019

STRUCTUURKLAS 1 en 2

TEN GELEIDE

In het "oranje boekje" (deel I), vindt u de bevorderingsnormen van de onderbouw.

Het boekje is als volgt ingedeeld:

- 1. De uitleg van enkele begrippen*
- 2. De achterliggende visie, waarop de normen zijn gebaseerd*
- 3. Richtlijnen voor bevordering (de overgangsnormen)*
  - cijfernormen*
  - criteria voor bespreking*

De editie HV(S) wordt uitgereikt aan alle onderbouwleerlingen in het gebouw Molenhuispad

U moet dit boekje niet zien als een voorschrift. De secties hebben zich akkoord verklaard met "hun" paragraaf en de bevorderingsnormen zijn vastgesteld door de directie met instemming van de Medezeggenschapsraad. Rapportcijfers worden formeel door de docentenvergadering vastgesteld. Er kunnen echter omstandigheden zijn om van het voorgestelde af te wijken.

In deel II (zie <http://chrlyceumdelft.nl/Organisatie/regelingen>) leggen de secties uit welke stof zij per leerjaar behandelen, hoe en wat zij beoordelen en hoe de (rapport)cijfers tot stand komen. Dit kan per vak verschillen. De secties houden met de manier van toetsing en weging rekening met een goede aansluiting met de bovenbouw.

De locatieleiding Havo/Vwo

Delft, november 2018

Inhoudsopgave

Deel I

blz.

- 4 De uitleg van enkele begrippen
- 6 De achterliggende visie, waarop de normen zijn gebaseerd
- 7 Normen voor de overgang van klas 1 naar klas 2
- 9 Normen voor de overgang van klas 2 klas 3

Deel II

In deel II leggen de secties uit welke stof zij per leerjaar behandelen, hoe en wat zij beoordelen en hoe de (rapport)cijfers tot stand komen. Dit kan per vak verschillen. De secties houden met de manier van toetsing en weging rekening met een goede aansluiting met de bovenbouw.

blz.

- 11 uitleg per sectie methode – toetsvormen
- 12 Godsdienst – Latijn en Grieks
- 13 Nederlands – Frans
- 14 Duits
- 15 Engels
- 16 Geschiedenis
- 17 Aardrijkskunde
- 18 Economie
- 19 Wiskunde
- 20 Rekenen
- 21 Informatiekunde – Biologie
- 22 Natuurkunde
- 23 Scheikunde
- 24 Muziek
- 25 Tekenen
- 26 Handvaardigheid
- 27 Techniek
- 29 Onderzoek & Ontwerpen (Technasium) - Bewegingsonderwijs

1. De uitleg van enkele begrippen

Beoordelingskenmerken

De leerlingen krijgen naast de cijfers ook een beoordeling voor gedrag, werkhouding en inzicht. De leerlingen kunnen de volgende scores krijgen voor de verschillende beoordelingskenmerken:

-	+/-	+	++
---	-----	---	----

Waarbij de - staat voor "onvoldoende", de +/- staat voor "er is ruimte voor verbetering", de + de norm is en de ++ staat voor een leerling die "excellent" functioneert op dat gebied.

Definities van de 3 beoordelingskenmerken:

Gedrag: Hoe gaan de leerlingen om met elkaar en met de docent. Denk aan:

- Respect voor elkaar
- Respecteren elkaars spullen
- Reflectie op eigen gedrag

Werkhouding: Wil de leerling zich inspannen om te leren. Is bijvoorbeeld te zien aan:.

- Meedoen in de les
- Huiswerk in orde
- Spullen in orde

Inzicht: De mate waarin de leerling scoort op IT-vragen in toetsen en/of bij IT vragen-in de les. Dit kan dus zowel op het product als op het proces.

INTEGREREN: hierbij gaat het om het koppelen van nieuwe kennis aan bestaande kennis. Er is meestal sprake van het combineren van denkstappen.

TOEPASSEN: Hierbij wordt de leerling, naast het leggen van verbanden, ook gevraagd om iets toe te voegen. De denkstappen worden niet (volledig) gegeven. Dit vraagt om een creatief denkproces. Bij toepassingsvragen moet je eerder verworven kennis en inzichten in een nieuwe situatie gebruiken om een probleem op te kunnen lossen.

De beoordelingskenmerken worden online inzichtelijk gemaakt op de dag dat de rapporten worden uitgedeeld.

Differentiatie

Per vak kunt u lezen hoe er gedifferentieerd wordt. Dat is heel verschillend: dat kan bijvoorbeeld in tempo (minder/meer vragen), in inzicht (kennis, inzicht, abstractie) of in zelfstandigheid van het oplossen van problemen.

Doubleren

Een leerling mag één keer doubleren binnen zijn of haar gehele loopbaan op het CLD. Als een leerling een tweede keer doubleert, moet hij of zij een andere school kiezen. De directeur kan in bijzondere gevallen een uitzondering maken op deze regel.

Afstroom naar een lager niveau (bijvoorbeeld van 2 havo naar 3 mavo) geldt niet als doubleren.

Prognose

In klas 1, 2 en 3 geeft de docentenvergadering bij het derde rapport een prognose. Met deze prognose willen wij aangeven welke verwachtingen wij hebben voor wat de opleiding en het niveau van de leerling betreft voor het volgende leerjaar. Pas bij het eindrapport zal de docentenvergadering een definitieve uitspraak doen. Overigens gaan wij ervan uit dat vrijwel alle leerlingen na het tweede leerjaar het onderwijs volgen op het juiste niveau.

Projecten

De projectweken voor de onderbouw zijn gepland in februari en in juni.

We vinden het als school belangrijk dat leerlingen regelmatig werken in projecten. Dat heeft een aantal voordelen:

1. Leerlingen leren algemene studievaardigheden zoals samenwerken en plannen.
2. Leerlingen zijn bezig met maatschappelijke problemen en maken op andere manieren kennis met deze problemen.
3. Leerlingen doen vaak zelf onderzoek en moeten initiatieven nemen om bepaalde opdrachten te voltooien.
4. Leerlingen zijn vakoverstijgend bezig.

Rapportcijfers

- De leerlingen krijgen 4 maal per jaar een cijferrapport.
- Op elk rapport staat vermeld het gemiddelde cijfer van de tot dan toe behaalde resultaten, afgerond op 1 decimaal (het voortschrijdend gemiddelde). Op rapport 4 staat ook een afgerond eindcijfer.
- Een rapportcijfer kan nooit lager zijn dan 3,0.

Toetsen

Er bestaan veel vormen om kennis en vaardigheden te toetsen. Dat is per vak heel verschillend. Veel voorkomende manieren zijn:

- **"s.o.'s"**: schriftelijke overhoringen over huiswerk,
- **repetities**: werken over een grotere hoeveelheid leerstof. Soms geven wij gecoördineerde repetities als we alle leerlingen met elkaar willen vergelijken. Ze maken dan hetzelfde werk en de werken worden volgens dezelfde normen nagekeken.
- **praktisch werk**: proeven, werkstukken. Hierbij is het belangrijk dat de leerlingen deze proeven daadwerkelijk doen en hun werkstukken tijdig inleveren.

Een repetitie wordt minstens een week van tevoren opgegeven. Er kan één repetitie per dag gegeven worden. Een schriftelijke overhoring kan alleen over een huiswerктаak gegeven worden.

Met docenten is afgesproken dat ze in Magister al het huiswerk noteren. Hier kunnen geen rechten aan ontleend worden. Wij verwachten van onze leerlingen dat ze zelf hun agenda bijhouden. De eigen agenda is leidend.

Wij streven er naar de leerlingen binnen twee weken hun nagekeken s.o.'s en repetities terug te geven. Voor werkstukken en projectcijfers is drie weken de streeftijd. Cijfers worden in Magister genoteerd.

2. De achterliggende visie, waarop de normen zijn gebaseerd

Hieronder staat een aantal uitgangspunten die aan onze visie ten grondslag liggen. Deze uitgangspunten vormen de basis voor de vaststelling van onze overgangsnormen.

- **Alle vakken tellen even zwaar mee voor de bevordering.**

Cijfers voor wiskunde, Engels of geschiedenis wegen niet zwaarder dan cijfers voor lichamelijke opvoeding, muziek of biologie.

- **Een gemiddelde van ongeveer 7,5 is vereist om in aanmerking te komen voor eventuele opstroom.**
- **Een gemiddelde van ongeveer 6,5 of hoger is normaal voor doorstroming op hetzelfde niveau.**
- **Een gemiddelde van lager dan 6,5. betekent dat de leerling risico loopt op afstroom naar een lager niveau.**

Het is te verwachten dat elk kind zonder veel moeite bij een aantal vakken een 7 of hoger zal scoren, door goed mee te doen. Bij leerlingen die gemiddeld lager dan 6,5 staan zal naar verwachting ook een of meerdere onvoldoendes op het rapport staan. We verwachten dat een leerling met een lager gemiddelde dan 6,5 moeite zal hebben in de vervolgjaren.

- **Naarmate de leerjaren vorderen wordt “inzicht” belangrijker.**

Docenten in de onderbouw werken met een groot aantal toetsen waar **OBIT** ingezet wordt. (OBIT staat voor Onthouden / Begrijpen / Integreren / Toepassen). Leerlingen die goed scoren op vragen die het Integreren en/of Toepassen toetsen (de I + T vragen), laten daarmee zien dat zij “inzicht” hebben voor het betreffende vak. Bij bespreking speelt het kenmerk “inzicht” een belangrijke rol bij het inschatten van het juiste onderwijsniveau voor de leerling.

3. Richtlijnen voor bevordering (de overgangsnormen)

NORMEN VOOR DE OVERGANG VAN KLAS 1 NAAR KLAS 2

Becijfering

Op onze school werken we in de onderbouw met 4 cijferrapporten.

De cijfers op deze rapporten worden aangegeven met één decimaal achter de komma, bv. 7,1. Het laatste rapport bevat tegelijkertijd het eindcijfer. Dat cijfer is een heel getal, bv. 7.

Inleiding

Op onze school werken we met een tweejarige brugperiode. Deze brugperiode gebruiken we voor de determinatie, d.w.z. aan het einde van deze twee jaar moet duidelijk zijn in welke stroom (havo, atheneum of gymnasium) de leerling naar verwachting examen zal kunnen doen.

De overgang van het ene naar het volgende leerjaar is een belangrijk punt in het determinatieproces. Hier wordt voor alle leerlingen bepaald of ze ervoor in aanmerking komen om van stroom te veranderen. De hiervoor gebruikte normen worden hieronder beschreven.

Definities

1. *Som*: het totaal van de eindcijfers (afhankelijk van het aantal gegeven vakken).
2. *Tekort*: een 5 geldt als 1 tekort, een 4 of een 3 als 2 tekorten.
3. *Bevordering*: een bindende uitspraak van de vergadering die aangeeft het hoogste niveau waarop de leerling kan plaatsnemen; het staat de leerling vrij een lager niveau te kiezen.

De determinatie vindt plaats in twee stappen. Eerst wordt gekeken naar de som van de eindcijfers en het aantal tekorten. Als dat geen uitsluitsel geeft, worden vervolgens de criteria voor de bespreekmarge ingebracht.

1. De som van de rapportcijfers

Van de som wordt bij de beslissing als volgt gebruik gemaakt:

bevordering vanuit de 1 ^e klas (bespreekmarge voor opstroom)		
HVS1-klas:	som $\geq$ 86	HVS2 of H2/HV2/A2

bevordering vanuit de 1 ^e klas		
HVS1-klas:	78 $\leq$ som $\leq$ 85	HVS2/H2

bevordering vanuit de 1 ^e klas (bespreekmarge voor afstroom)		
HVS1-klas:	som $\leq$ 77	M2 of HVS2/H2

De som is gebaseerd op 12 vakken in HVS1 en VS1.

Opmerkingen

1. Bij 2 of meer tekorten wordt gehandeld alsof de som ≤ 77 in de HVS1-klas of ≤ 83 in de VS1-klas.
2. Dubleren is alleen een optie als er gegronde redenen zijn om aan te nemen dat de leerling een goede kans heeft om de opleiding daarna succesvol af te ronden. Indien een leerling tweemaal doubleert in dezelfde jaarlaag kan de directeur een bindend advies geven over het vervolg.

2. Bespreekmarge

Binnen de aangegeven bespreekmarge wordt beslist op grond van de volgende 4 indicatoren.

I de hoeveelheid - ; +/-; +; ++ voor inzicht

Binnen de bespreekmarge wordt gewogen op grond van de beoordeling van inzicht waarbij - staat voor "onvoldoende", de +/- staat voor "er is ruimte voor verbetering", de + de norm is en de ++ staat voor een leerling die "excellent" functioneert op dat gebied.

II uitslagen van onafhankelijke toetsen zoals CITO Volgstelsel VO (afgenomen in klas 1) of NIO (Nederlandse Intelligentietest voor Onderwijsniveau).

III afronding van de cijfers voor de eindlijst. Wanneer een leerling in de bespreekmarge terecht komt kijken wij of de leerling voordeel of nadeel van de afronding van de cijfers voor de eindlijst heeft ondervonden. Als dit het geval is, zal dit worden meegewogen bij de bespreking.

IV advies mentor

Factoren die een rol kunnen spelen:

1. persoonlijke omstandigheden van de leerling (bijv. ziekte, gezinsomstandigheden).
2. gegevens over motivatie, faalangst, welbevinden, dyslexie, etc.
3. gedrag, werkhouding, huiswerk, etc.

3. De beslissing van de vergadering is bindend.

HAVO NORMEN VOOR DE OVERGANG VAN KLAS 2 NAAR KLAS 3

Becijfering

Op onze school werken we in de onderbouw met 4 cijferrapporten.

De cijfers op deze rapporten worden aangegeven met één decimaal achter de komma, bv. 7,1. Het laatste rapport bevat tegelijkertijd het eindcijfer. Dat cijfer is een heel getal, bv. 7.

Inleiding

Op onze school werken we met een tweejarige brugperiode. Deze brugperiode gebruiken we voor de determinatie, d.w.z. aan het einde van deze twee jaar moet duidelijk zijn in welke stroom (mavo, havo, atheneum of gymnasium) de leerling naar verwachting examen zal kunnen doen.

De overgang van het ene naar het volgende leerjaar is een belangrijk punt in het determinatieproces. Hier wordt voor alle leerlingen bepaald of ze ervoor in aanmerking komen om van stroom te veranderen. De hiervoor gebruikte normen worden hieronder beschreven.

Definities

De determinatie vindt plaats in twee stappen. Eerst wordt gekeken naar de som van de eindcijfers. Als dat geen uitsluitsel geeft, worden vervolgens de criteria voor de bespreekmarge ingebracht.

1. *Som*: het totaal van de eindcijfers (afhankelijk van het aantal gegeven vakken).
2. *Tekort*: een 5 geldt als 1 tekort, een 4 of een 3 als 2 tekorten.
3. *Bevordering*: een bindende uitspraak van de vergadering die aangeeft het hoogste niveau waarop de leerling kan plaatsnemen; het staat de leerling vrij een lager niveau te kiezen.

1. De som van de rapportcijfers

Van de som wordt bij de beslissing als volgt gebruik gemaakt:

bevordering vanuit de 2 ^e klas		
HVS2	som > 89	H3 of A3
	som $78 \leq$ som ≤ 88	H3
	som ≤ 77	M3 of H3

De som is gebaseerd op 12 vakken in HS2.

Opmerkingen:

Bij 3 of meer tekorten komt de leerling in de bespreekmarge voor afstroom.

Zittenblijven is alleen een optie als er gegronde redenen zijn om aan te nemen dat de leerling een goede kans heeft om de opleiding daarna succesvol af te ronden.

2. **Bespreekmarge**

Binnen de aangegeven bespreekmarge wordt beslist op grond van de volgende 4 indicatoren.

I hoeveelheid - ; +/-; +; ++ voor inzicht

Binnen de bespreekmarge wordt gewogen op grond van de beoordeling van inzicht, waarbij - staat voor “onvoldoende”, de +/- staat voor “er is ruimte voor verbetering”, de + de norm is en de ++ staat voor een leerling die “excellent” functioneert op dat gebied.

II uitslagen van onafhankelijke toetsen zoals CITO Volgstelsysteem VO (afgenomen in klas 1 en 2) of NIO (Nederlandse Intelligentietest voor Onderwijsniveau).

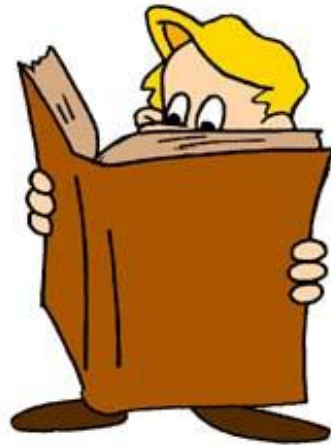
III afronding van de cijfers voor de eindlijst. Wanneer een leerling in de bespreekmarge terecht komt kijken wij of de leerling voordeel of nadeel van de afronding van de cijfers voor de eindlijst heeft ondervonden. Als dit het geval is, zal dit worden meegewogen bij de bespreking.

IV advies mentor

Factoren die een rol kunnen spelen:

1. persoonlijke omstandigheden van de leerling (bijv. ziekte, gezinsomstandigheden).
2. gegevens over motivatie, faalangst, welbevinden, dyslexie, etc.
3. gedrag, werkhouding, huiswerk, etc.

3. **De beslissing van de vergadering is bindend.**

bevorderingsnormen in de onderbouw
Havo / Vwo / Technasium
uitleg per sectie methode - toetsvormen

2018 – 2019

GODSDIENST

Klas 1 en 2

1 Methode

De sectie gebruikt de methode “Van horen zeggen”.

In de onderbouw krijgen de leerlingen inzicht in het ontstaan en de betekenis van godsdienst en bijbel voor mensen in het dagelijks leven. Wij spitsen ons toe op de godsdienstige verschijnselen die samenhangen met Jodendom en Christendom.

2 Toetsvormen

Wij toetsen kennis en inzicht door overhoringen en repetities.

In klas 1 krijgen de leerlingen per periode 1 repetitie en 1 à 2 schriftelijke overhoringen. De repetities tellen dubbel. Een creatieve opdracht kan als schriftelijke overhoring of als repetitie meetellen.

In klas 2 gaat het net zo. Het verslag van het bezoek aan de RK en Prot. Kerk telt 1x mee.

Klas 3

1 Methode

In deze klassen concentreren wij ons op het handelen van de mens, geïnspireerd door zijn godsdienst.

Binnen het Jodendom behandelen wij naast de praktijk van het geloof ook de Holocaust. De Islam is de andere godsdienst waar de leerlingen dit jaar kennis mee maken. De leerlingen hebben een excursie naar synagoge en moskee.

2 Toetsvormen

Er is per periode minstens 1 toetsmoment: een repetitie (telt 3 x) of een schriftelijke overhoring of een gelijkwaardig werk (bv. presentatie, verslag, opstel) die als zodanig telt (1x).

LATIJN EN GRIEKS

1 Methode

De sectie gebruikt voor Latijn de methode “Disco” en voor Grieks de methode “Pallas”.

In de lessen staat het leren van de talen centraal. Vanaf het begin maken we de leerlingen met de talen vertrouwd door het lezen van complete leesstukjes, waarin het verhalende element voorop staat. Ook krijgen zij inzicht in de maatschappij van toen, waarop onze moderne cultuur immers voortbouwt. De leerlingen maken kennis met de mythologie en de geschiedenis van Grieken en Romeinen.

Het verwerven van basiskennis aan grammatica en woorden vraagt van de leerlingen een normale hoeveelheid huiswerk. Hierbij is het belangrijk om de stof goed bij te houden!

De vakken Latijn en Grieks kennen geen differentiatie, omdat zij alleen in de afdeling gymnasium worden gegeven. De basisvorming kent geen wettelijk geregelde kerndoelen, wel zijn er door de Vereniging Classici Nederland kerndoelen ontwikkeld.

2 Toetsvormen

a. In de brugklas geven we in het begin over elk hoofdstuk een schriftelijke overhoring. Na verloop van tijd komen hier proefwerken over één óf, hooguit twee hoofdstukken bij. (Wel moeten ze bij proefwerken de oude woorden en grammatica herhalen). In de tweede klas streven we er naar per periode tenminste twee proefwerken over een grotere hoeveelheid leerstof te geven. Daarnaast kunnen er schriftelijke overhoringen zijn. Door mondelinge overhoringen toetsen we in alle leerjaren geregeld het huiswerk; hiervoor geven we geen cijfer.

b. Repetities tellen in G1 en G2 twee- of driemaal zo zwaar als s.o.'s.

- c. In het tweede semester in G3 verdwijnen de “gewone” s.o.’s en repetities. In plaats daarvan komen de 'tussentoets' en 'toets'. Zowel een tussentoets als een toets gaan over een grotere hoeveelheid stof dan een s.o. en een repetitie, wat automatisch betekent dat er minder vaak getoetst wordt dan voorheen. Ook krijgen de toetsen in het tweede semester een andere weging. In plaats van de verhouding s.o.: pw = 1 : 3 wordt de verhouding tussentoets : toets = 2 : 5. Op deze manier maken we de overgang naar V4 geleidelijker.

NEDERLANDS

1 Methode

Het vak Nederlands gebruikt de nieuwste versie van de methode Nieuw Nederlands. Elk deel bestaat uit zes hoofdstukken. Van elk hoofdstuk behandelen we de volgende onderdelen:

- lezen: teksten lezen en daarbij vragen en opdrachten maken,
- schrijven: verschillende tekstsoorten leren kennen; zelf teksten schrijven,
- taal en woordenschat: theorie leren en opdrachten maken op het gebied van woordenschat, woordvorming, stijlfiguren, taalfouten,
- spelling: regels voor spelling van werkwoorden, overige spellingsregels, hoofdletters en leestekens,
- fictie: werken met leesboeken, gedichten, literaire genres; verslagen en verwerkingsopdrachten bij leesboeken
- grammatica: zinsdelen herkennen en kunnen benoemen (redkundig ontleden) en woordsoorten benoemen (taalkundig ontleden).

We werken daarnaast met extra teksten voor zakelijk lezen uit kranten, via Nieuwsbegrip en door middel van de jongerenkrant 7-days, waar we een abonnement op hebben.

2 Toetsvormen

In de vier periodes van een schooljaar worden de verschillende onderdelen getoetst. Elke periode krijgt de leerling:

- een repetitie begrijpend lezen die drie keer meetelt Deze gaat over één onderdeel,
- een hoofdstuktoets, die twee keer meetelt,
- een optioneel s.o.,
- (Soms hebben we een aparte toets zoals de toets Spelling.)

Tekstopdrachten, schrijfopdrachten en boekopdrachten verzamelen we in het dossier.

Nederlands en beoordelen we twee keer per jaar.

Elk leerjaar is er een beoordeling voor een mondelinge presentatie, individueel of in groepjes.

FRANS

1 Methode

In klas 1, 2 en 3 gebruikt de sectie Frans de methode “Grandes Lignes”. Deze methode biedt in ieder hoofdstuk alle onderdelen van taalvaardigheid gestructureerd aan. Elk hoofdstuk begint met receptieve vaardigheden (lezen en luisteren) en gaat vervolgens over op het aanleren van schrijfvaardigheid en gespreksvaardigheid. Het onderdeel grammatica is hiervoor een belangrijke basis. Er wordt gewerkt met een tekstboek en een werkboek. Verder hebben alle leerlingen met behulp van een inlogcode bij Magister toegang tot het digitale materiaal van Grandes Lignes (Noordhoff) waar ze voor iedere les extra oefenmateriaal kunnen vinden.

We willen de leerlingen zo snel mogelijk in staat stellen om gesproken Frans in dagelijks

voorkomende situaties te verstaan. Ook leren ze zich op eenvoudige wijze correct in het Frans uit te drukken. Ten slotte bereiken zij een verantwoord niveau in de lees-, luister- en schrijfvaardigheid. Zo kunnen zij voldoen aan het kerndoel “communicatieve vaardigheid”.

Een belangrijke plaats heeft de "Civilisation": we brengen de kennis van land en volk over door illustratiemateriaal, leesteksten en chansons. De leerlingen leren verder het nut van de kennis van vreemde talen voor hun latere studie en beroep. Naast de kerndoelen moeten de leerlingen die Frans in hun profiel zullen krijgen een goede basis hebben voor uitbreiding en verdieping. De andere leerlingen moeten een voldoende niveau hebben bereikt om in beroep of opleiding en tijdens vakanties eenvoudig Frans te kunnen verstaan, spreken en lezen. In de methode staat aan het eind van ieder hoofdstuk een les die gewijd is aan verdieping van de stof.

2 Toetsvormen

De communicatieve vaardigheden toetsen we door schriftelijke opgaven, luistertoetsen en gesprekjes. Per periode streven we naar 3 schriftelijke overhoringen en 2 toetsen, hetgeen niet altijd haalbaar is.

Het rapportcijfer komt als volgt tot stand:

Klas 1: s.o.'s tellen 1x, lees-luistertoetsen 1x en leertoetsen 2x,

Klas 2: s.o.'s tellen 1x, lees-luistertoetsen 1x en leertoetsen 2x,

Klas 3: s.o.'s tellen 1x, repetities meestal 2x, speciale gecoördineerde toetsen (luister-, spreek- en schrijfvaardigheid) tellen 1x of 2x, dat wordt per gelegenheid door de sectie vastgesteld.

Voor mondelinge overhoringen bestaat geen vaste regel.

DUIJS

1 Methode

100 miljoen mensen spreken Duits als moedertaal. Duitsland is onze belangrijkste handelspartner. Veel Duitsers houden in Nederland hun vakantie en wij Nederlanders komen vaak bij onze oosterburen op bezoek. Dat onze leerlingen Duits krijgen is daarmee evident. De kennismaking met deze belangrijke taal vindt plaats aan de hand van de sinds 2016 aan onze school geïntroduceerde methode “TrabiTour”.

De methode kent een tekst- en twee werkboeken. Het boek is opgedeeld in negen hoofdstukken. In ieder hoofdstuk wordt aan de hand van een centraal thema (eten, feesten, sport, winkelen, leefomgeving, dieren, etc.) geoefend met de nieuwe vreemde taal.

Elk hoofdstuk besteedt aandacht aan het vergaren van nieuwe woorden (‘Wörterlisten’) en het leren van gesprekszinnetjes (‘Plauderecken’). In de beginhoofdstukken zijn vooral verschillende kleine teksten opgenomen, die gebruikt worden om de leesvaardigheid te oefenen. Naar mate we vorderen worden deze teksten langer. In de ‘Lernecken’ wordt de basis gelegd van de Duitse grammatica, die in elk hoofdstuk in invuloefeningen en vertaalopdrachten geoefend wordt. Aan de hand van kleine gesprekjes wordt in ieder hoofdstuk ook geoefend met spreek- en luistervaardigheid. Schrijfvaardigheid komt op verschillende manieren aan de orde, maar vooral ook bij het invullen van formulieren, in kleine e-mailtjes of blogs. Bij presentaties en creatieve opdrachten leren de kinderen snel hoe ver ze met Duits al zijn.

“Landeskunde” (kennis van land en volk) heeft een prominente rol in de methode en daarmee ook in de lessen. We vinden het belangrijk dat leerlingen het verschil tussen ‘der’ en

'dem' kennen, maar het is netzo interessant of misschien wel boeiender te weten hoe de mensen in Duitsland, Oostenrijk en Zwitserland van ons verschillen en waarin ze met Nederlanders overeenkomen.

Via Magister kunnen de leerlingen de digitale leeromgeving bij de methode gebruiken. Hier zijn extra oefeningen en ook een diagnostische toets te vinden, waardoor de leerlingen zich goed voor kunnen bereiden op hun schriftelijke en mondelinge overhoringen en de proefwerken.

2 Toetsvormen

Er vinden per periode minstens een SO en een repetitie plaats. Luister-, gespreks-, schrijf- en leesvaardigheid kunnen als toets meetellen. In de onderbouw tellen schriftelijke en mondelinge overhoringen 1x en proefwerken 2x mee voor het rapportcijfer.

Aangezien we kortgeleden overgegaan zijn op een nieuwe methode moeten alle proefwerken weer volgens het OBIT-principe (onthouden, begrijpen, integreren, toepassen) opgemaakt worden. Momenteel worden de methodetoetsen onderworpen aan deze analyse. Dit kan er toe leiden dat er wat wijzigingen aangebracht worden en daarmee de toetsen in de loop van het jaar afwijken van die van het begin.

Er zijn vier rapportperioden per leerjaar. De school werkt met een zogenoemd "voortschrijdend gemiddelde". Dat wil zeggen, dat in een bepaalde verhouding alle behaalde rapportcijfers blijven meetellen voor het vierde rapport dat vlak voor de zomervakantie wordt uitgereikt.

Viel Spaß bei Deutsch!

ENGELS

1 Methode

De leerlingen gebruiken de methode Stepping Stones 5th Edition in de brugklas en klas 2, en New Interface 2nd Edition in klas 3.

Vanaf schooljaar 2018-2019 zal klas 3 overstappen naar Stepping Stones.

Deze bestaat uit een tekst- en werkboek, geluids- en filmmateriaal, ook toegankelijk voor de leerlingen op bijbehorende website. Ook zit er veel herhaling en verrijking materiaal op de website zodat leerlingen op maat kunnen werken.

Deze totaalmethode biedt alle aspecten van het vak zoals de vier vaardigheden (luisteren, spreken, lezen en schrijven), aandacht voor kennis van land en volk en het belang van het vak Engels.

Doordat wij in onze lessen momenten inbouwen waarin leerlingen zelfstandig (alleen, in paren of in groepjes) werken, zijn wij vaak in staat zwakkere leerlingen tijdens de lessen te helpen. Via Magister is er toegang tot de websites van New Interface en Stepping Stones. Daar kunnen de leerlingen ondersteunende oefeningen vinden, evenals op de ELO (website CLD, toegang, ELO). De methodes (vooral Stepping Stones) bieden veel extra materiaal aan online.

In klas 3 gebruiken wij aparte werkboeken voor havo en vwo bij New Interface. Stepping Stones heeft al vanaf de brugklas zowel een apart tekst- als werkboek op havo en vwo niveau.

2 Toetsvormen

Toetsing gebeurt op verschillende manieren:

- mondeling: door spreekopdrachten (max 1 cijfer per jaar).
- schriftelijk: in de vorm van overhoringen, repetities, luister- en leesvaardigheidstoetsen. (Per hoofdstuk 1 x SO en 1 x repetitie). Vanaf de tweede semester van klas 3 worden er geen SO's meer gegeven ter voorbereiding op de bovenbouw.

In de hoofdstuk proefwerken zijn de volgende drie vaardigheden verwerkt:

- schrijven, luisteren en lezen.

3 Het rapportcijfer

Dit bestaat uit de volgende onderdelen:

- schriftelijke en max 1x per jaar een presentatie/mondelinge beurt,
- (eind-)toetsen voor lezen en luisteren,
- boektoetsen vanaf klas 2.

Repetities tellen 3x; presentaties 2x, boektoetsen 1x in totaal voor 3 boeken (1x per boek in 3e klas) en schriftelijke overhoringen 1x.

De afsluitende toets voor luisteren, schrijven en lezen is de weging verhoogd naar: lezen 4x en luisteren 4x.

GESCHIEDENIS

1 Methode

De door ons gebruikte methode is "Feniks" (klas 1 t/m 3). Deze methode bestaat uit een lees- en een werkboek. Hierbij hoort ook een website die via Magister te bereiken is, waarmee de leerling zichzelf kan overhoren.

In deel 1 van Feniks (klas 1), welke bestaat uit een havo/vwo- en een vwo boek, behandelen wij de eerste vier tijdvakken in een zestal hoofdstukken. Het gaat om de periode van ca. 10.000 voor Christus tot ca. 1500 na Christus. De volgende onderwerpen komen aan bod: Prehistorie, Egypte, Grieken, Romeinen, de Vroege Middeleeuwen, de Late Middeleeuwen en de Renaissance.

Elk hoofdstuk begint met een inleidende paragraaf waarmee een blik wordt geworpen op de theorie die komen gaat en een afsluitende paragraaf waarmee de leerling het hoofdstuk samenvat en zich voorbereid op een proefwerk. Naast de zes paragrafen waaruit een hoofdstuk bestaat is er ruimte om extra kennis op te doen met behulp van keuzeparagrafen.

In deel 2 van Feniks (klas twee), welke bestaat uit een havo/vwo- en een vwo boek, behandelen wij de periode 1500 tot 1900. De volgende onderwerpen komen aan bod: de ontdekkingstochten, de Reformatie, de Gouden Eeuw, de Franse Revolutie, de Industriële Revolutie en het ontstaan van de Verenigde Staten. Bij de keuzeparagrafen gaan we soms dieper in op de stof.

Deel 3 (klas 3) bestaat uit een havo-boek (3 havo) en uit een vwo-boek (3 vwo) van Feniks. Hierin behandelen wij de periode 1800 tot nu. Deze hoofdstukken sluiten naadloos aan op het geleerde van de leerlingen in klas 1 en 2. De volgende onderwerpen komen aan bod: Nederland in de 19de eeuw, Eerste Wereldoorlog, Communisme, Interbellum en Tweede Wereldoorlog, het atoomtijdperk en de westerse wereld in de 20ste eeuw tot nu.

Ieder hoofdstuk bestaat uit vier of vijf paragrafen die de basisstof behandelen en een paragraaf die het hoofdstuk samenvat inclusief de begrippen. Elk hoofdstuk heeft een aantal keuzemenu's die verdieping geven aan het onderwerp. In deze keuzemenu's worden er ook

verbanden gelegd met andere vakken en de vaardigheden worden aangeleerd, bv. het doen van onderzoek en het houden van presentaties. De leerling kan met dit boek zelfstandig aan het werk.

2 Toetsvormen

Iedere periode hanteren we verschillende toetsvormen. In de repetities toetsen we meer dan kennis: zo is er ook aandacht voor het toetsen van de historische vaardigheden, bv. door het werken met teksten, cartoons en bronnen. De belangrijkste kennis uit voorgaande hoofdstukken heet oriëntatiekennis. Deze kennis moeten leerlingen op de lange termijn onthouden.

Deze toetsen we aan de hand van kenmerkende aspecten, lange termijn ontwikkelingen in de geschiedenis typerend voor een bepaalde periode. Daarom kan deze kennis in latere s.o.'s en repetities worden gevraagd.

In de derde klas werken we langzaam toe naar de bovenbouw. Dit betekent dat er geen s.o.'s meer zijn en de repetities over grotere hoeveelheden stof gaan. Ook tellen de toetsen in de tweede helft van het jaar zwaarder mee. Dit alles om de overgang naar de bovenbouw goed voor te bereiden.

AARDRIJKSKUNDE

1 Methode

Bij het vak aardrijkskunde wordt gebruik gemaakt van de methode "De Geo", 9^e editie in klas 1 t/m 3.

In klas 1 beginnen we met het aanleren van een aantal basisvaardigheden voor aardrijkskunde:

- hoe gebruik je de atlas?
- welke soorten kaarten bestaan er en hoe moet je die gebruiken? Hoe verwerk je data in grafieken en hoe ga je grafieken aflezen?

We laten de leerlingen kennis maken met programma's als Google Earth en Google Maps. Verder brengen we de leerlingen een aantal (al dan niet) nieuwe begrippen bij op het gebied van fysische en sociale aardrijkskunde; ze leren hoe de mens zijn woonomgeving inricht, welke mogelijkheden hij daarbij ontmoet en hoe hij daarbij tot een oplossing komt en relaties kan leggen.

Hiervan uitgaande behandelen we een aantal landschappen, in schaal variërend van de wereld via de verschillende werelddelen tot de eigen omgeving: reliëf, klimaat, bevolking en milieu. Daarnaast behandelen we de culturele kenmerken van zuidoost Azië.

In klas 2 geldt speciale aandacht voor de tegenstelling rijk-arm in de wereld.

Zuid Afrika wordt besproken en ook worden de Alpenlanden gebruikt om fysisch geografische verschijnselen onder de aandacht te brengen.

De rol van Azië bij het globaliserings-proces (rol kinderarbeid) komt langs. De leerlingen worden zich bewust van hun eigen rol in de mondiale samenleving.

In ons eigen land wordt de Rotterdamse haven behandeld.

We werken met kaarten en grafische voorbeelden; ook schakelen we de computer in.

De leerlingen maken soms enkele kleine werkstukken.

De atlasvaardigheden worden herhaald en verdiept.

In klas 3 nemen we De Verenigde Staten van Amerika onder handen.

India is het volgende land dat besproken wordt.

Verder zal er aandacht zijn voor China en Brazilië in relatie tot de milieuproblematiek in de wereld. We verduidelijken dit met actuele voorbeelden en verwijzen naar de samenhang die er bestaat met andere vakken en disciplines, bv. geschiedenis. Ten slotte wordt het Nederlandse landschap bekeken.

We hopen het Nederlandse landschap te kunnen omlijsten met een veldwerkdag in de omgeving.

Huiswerk

De sectie streeft ernaar het huiswerk zoveel mogelijk in de klas te laten maken.

De gebruikte methode sluit hier prima op aan. Leerlingen kunnen op school en thuis zelfstandig aan de slag. Zeer nuttig hierbij is dat leerlingen in het bezit zijn van een recente editie van de Grote Bosatlas. Momenteel is dat de 54e druk.

2 Toetsvormen

In alle leerjaren in de onderbouw streven we ernaar minimaal één repetitie en één schriftelijke overhoring te geven per periode.

Wat betreft het meetellen van overhoringen en repetities hangt in klas 1 t/m 3 de zwaarte van het cijfer samen met de hoeveelheid en de moeilijkheidsgraad van de leerstof. Over het algemeen tellen repetities twee keer en s.o.'s één keer mee.

In de brugklas wegen we iets anders, vanwege de overgang van basisschool naar voortgezet onderwijs. In de eerste periode tellen s.o.'s één keer mee en repetities twee keer, in de volgende perioden tellen s.o.'s twee keer en repetities vier keer mee.

Na het eerste rapport in de brugklas treedt differentiatie op, waarbij naast de basiskennis ook steeds meer inzicht getest wordt. Het inzicht testen wordt uitgebreid naar de tweede en derde klas.

In klas 3 Gymnasium is er minder ruimte voor repetities. De leerlingen maken minimaal één werkstuk, waarin ze beoordeeld worden op: hun vermogen om zelfstandig informatie te vinden, om informatie te kunnen verwerken, om te kunnen combineren, en ten slotte om een eigen conclusie te trekken.

ECONOMIE

1 Methode

De sectie gebruikt de methode "Praktische economie" van uitgeverij Malmberg. Economie is in de derde klas havo en vwo een eerste kennismaking met economische zaken. Belangrijke vak begrippen en technieken, afgeleid uit de bovenbouwprogramma's economie en bedrijfseconomie, komen aan de orde. Daarbij is de maatschappelijke werkelijkheid zowel vertrekpunt als eindpunt. Zo wordt geprobeerd een leerling te leren kijken "met een economische bril". De leerling krijgt door dit vak een beter inzicht in zijn positie als deelnemer aan de maatschappij: als consument, belastingbetaler, producent, belegger en als wereldburger.

Economie is een vak waarbij rekenvaardigheden belangrijk zijn. Daarnaast moeten er veel nieuwe begrippen worden geleerd, maar belangrijker nog: de leerling moet in staat zijn deze begrippen toe te passen in nieuwe situaties. Zo wordt gewerkt van concept naar context. Deze benadering geldt zowel voor de onderbouw, als voor de bovenbouw.

2 Toetsing

Er worden per rapportperiode tenminste 1 repetitie en (enkel in periode 1 en 2) een onbepaald aantal schriftelijke overhoringen en vaardigheidsoopdrachten gegeven. De onderlinge weging van de toetsen is als volgt: een repetitie telt drie keer zo zwaar als een s.o.

WISKUNDE

1 Methode

Alle klassen maken gebruik van de methode MathPlus, de klassen 3 en 6 dit jaar voor het eerst.

We hebben voor deze nieuwe methode gekozen om de volgende redenen:

- betere aansluiting op nieuwe eindexamens havo en vwo. Minder leren van trucs, meer zelf denken.
- modernere methode door gebruik van digitale omgeving.

Algemeen

In elk leerjaar werken we vier katernen door. De onderwerpen die in de onderbouw behandeld worden zijn onder te verdelen in vier domeinen, n.l.:

- rekenen, meten en schatten,
- algebraïsche verbanden,
- meetkunde,
- informatieverwerkingen en statistiek.

De manier van werken in de onderbouw is vaak dezelfde. Leerlingen moeten regelmatig de leerstof zelfstandig verwerken. We werken met studiewijzers, waarop wordt aangegeven wanneer iets af moet zijn.

Netjes werken en het correct opschrijven van de uitwerkingen zijn belangrijke vaardigheden. Naarmate een leerling in een hoger leerjaar komt, wordt er nog meer zelfstandigheid van hem of haar verwacht ten aanzien van het leerproces. Daarom proberen we de leerlingen vanaf de eerste klas een kritische houding aan te leren ten aanzien van het zelfgemaakte werk en het zelfstandig nakijken hiervan.

In alle leerjaren toetsen we meerdere hoofdstukken tegelijk. Dit wordt gedaan omdat het voor het vak wiskunde erg belangrijk is om aangeleerde vaardigheden te blijven oefenen. In latere hoofdstukken worden deze vaardigheden vaak weer gebruikt.

MathPlus

- Elk hoofdstuk begint met een aantal voorbeelden uit de praktijk. Deze kunnen als extra opgaven gemaakt worden en zorgen voor verdieping.
- De docent kan naast het bekijken van opgaven op papier ook vaak digitaal meekijken en feedback geven waar dat nodig is.
- Het digitale gedeelte bevat ook video's met uitleg en een encyclopedie waarbij je een handig overzicht kunt krijgen van wiskundige termen en begrippen.
- We onderzoeken samen met de materiaalontwikkelaars van Math Plus hoe we optimaal gebruik kunnen maken van het digitale deel van de methode.

In de les worden er na de uitleg en voorbeelden opgaven gemaakt. Vervolgens gaat de leerling in de les en thuis verder met het maken van de opgaven. Bij de verwerkingsopgaven is de moeilijkheidsgraad d.m.v. sterretjes aangegeven.

Als de opgaven digitaal gemaakt worden houdt de methode de scores bij.

Er zijn ook nog extra inzichtopgaven toegevoegd.

Ieder hoofdstuk wordt afgesloten met oefenopgaven. Deze vormen mede een goede voorbereiding op het niveau van de repetitie.

2 Toetsvormen

Er wordt getoetst in de vorm van een repetitie, die meestal over opvolgende of verwante hoofdstukken gaat.

Naarmate een leerling in een hoger jaar komt, krijgt hij of zij minder cijfers per periode.

We streven in klas 1 naar twee à drie cijfers per periode.

In klas 2 en 3 zullen er zo'n 2 cijfers per periode gegeven worden.

Het rapportcijfer is het gemiddelde van alle behaalde cijfers, waarbij een repetitie uit de eerste periode van het schooljaar het gewicht twee krijgt. Repetities uit de tweede periode van het schooljaar krijgen het gewicht 3.

De eindoetsen hebben allemaal gewicht 3.

REKENEN

Sinds 2014 doen alle leerlingen verplicht examen in het vak rekenen (havo/vwo niveau 3F). Dit is een landelijk examen dat digitaal wordt afgenomen.

1 Methode

Klas 1

Leerlingen in klas 1 worden gescreend op basis van toets 0 van CITO op het onderdeel getallen en rekenen/wiskunde algemeen op havo-niveau. Leerlingen die deze rekennaarigheden onvoldoende beheersen, worden uitgenodigd voor extra rekenlessen. De lessen starten begin februari en vinden plaats tijdens een eerste of laatste lesuur. Deze lessen zijn verplicht voor de leerlingen die worden uitgenodigd.

In de lessen wordt gewerkt met een digitaal rekenprogramma zodat de lessen aansluiten op het individuele niveau. We starten op niveau 1F met de mogelijkheid om naar 2F te gaan. Per week moet minimaal 1 les voldoende worden gemaakt of geoefend.

Het rekenen wordt daarnaast ook onderhouden bij andere vakken, zoals wiskunde, biologie en aardrijkskunde.

Klas 2

Leerlingen in klas 2 zijn gescreend op basis van toets 1 van CITO op het onderdeel getallen en rekenen/wiskunde algemeen op havo-niveau. Leerlingen die deze rekennaarigheden onvoldoende beheersen, worden uitgenodigd voor extra rekenlessen. De lessen starten gelijk in september en vinden plaats tijdens een eerste of laatste lesuur. Deze lessen zijn verplicht voor de leerlingen die worden uitgenodigd. In de lessen wordt gewerkt met een digitaal rekenprogramma zodat de lessen aansluiten op het individuele niveau. We starten op niveau 2F met de mogelijkheid om naar 3F te gaan. Daarnaast zullen regelmatig enkele rekensommen uit het eindexamen niveau 2F klassikaal behandeld worden om zo de leerlingen te leren hoe ze deze sommen moeten aanpakken. Per week moet minimaal 1 les voldoende worden gemaakt of geoefend.

Verder wordt het rekenen in klas 2 onderhouden in de vakken wiskunde, natuurkunde en aardrijkskunde.

Klas 3

Leerlingen in klas 3 zijn gescreend op basis van toets 2 van CITO op het onderdeel getallen en rekenen/wiskunde algemeen op havo-niveau. Leerlingen die de rekennaarigheden onvoldoende beheersen, worden uitgenodigd voor extra rekenlessen. De lessen starten gelijk in september en vinden plaats tijdens een eerste of laatste lesuur. Deze lessen zijn verplicht voor de leerlingen die worden uitgenodigd. In deze lessen wordt gewerkt met een digitaal rekenprogramma zodat de lessen aansluiten op het individuele niveau. We starten op niveau 2F maar zullen zo snel mogelijk doorgaan naar niveau 3F. Daarnaast zullen regelmatig enkele rekensommen uit het eindexamen niveau 2F en 3F klassikaal behandeld worden om zo de

leerlingen te leren hoe ze deze sommen moeten aanpakken. Per week moet minimaal 1 les voldoende worden gemaakt of geoefend.

Verder wordt het rekenen in klas 3 onderhouden in de vakken wiskunde, natuurkunde, scheikunde, biologie, economie en aardrijkskunde.

Aan het einde van het schooljaar, mogelijk in de eindtoetsweek, wordt in 3 havo een oefen rekenexamen op niveau 3F afgenomen bij alle leerlingen.

INFORMATIEKUNDE

1 Methode

De sectie maakt geen gebruik van een standaard methode maar van zelfontwikkeld lesmateriaal, toegespitst op het gebruik van computers op het CLD. In de eerste periode leren de leerlingen werken met de ELO, het netwerk en hoe goed gebruik te maken van zoekmachines en het internet. In de tweede periode komt het gebruik van de tekstverwerker (MS Word) op school aan de orde. Het programma voor het tweede jaar begint in de derde periode en gaat in het geheel over het gebruik van Excel.

2 Toetsvormen

Toetsing bestaat uit individuele- en groepsopdrachten die met een cijfer worden afgesloten.

BIOLOGIE

1 Methode

De methode voor de onderbouw, "Biologie voor jou" legt sterk de nadruk op het bevorderen van een zelfstandige werkhouding van de leerlingen.

In klas 1 gebruiken we voor de havo/vwo klassen deel 1a en 1b havo/vwo. Vwo klassen deel 1a en deel 1b vwo/gymnasium. We besteden aandacht aan het zelfstandig bestuderen en verwerken van o.a. de volgende onderwerpen uit de biologie: microscopie, bouw en voortplanting van planten, bewegingsstelsel van de mens, groei en ontwikkeling, ordening en voortplanting. Aan de hand van vragen, opdrachten en practica wordt de theorie verduidelijkt en leren de leerlingen antwoorden te formuleren en waarnemingen te doen en te verwerken tot een verslag.

In klas 3 gebruiken we voor de havo/vwo klassen deel 2a en 2b havo/vwo. Vwo klassen deel 2a en 2b vwo/gymnasium. De onderwerpen die in dit leerjaar aan de orde komen hebben voor het grootste deel betrekking op het menselijk lichaam. Het gaat hierbij o.a. om voeding en spijsvertering, ademhaling, bloedsomloop, voortplanting, erfelijkheid en evolutie. De leerstof wordt weer aangevuld en verduidelijkt met verschillende practica.

Bij "Biologie voor jou" bestaat de mogelijkheid tot differentiatie met behulp van extra basisstof en/of verrijkingsstof waaruit een keuze gemaakt kan worden na de basisstof.

2 Toetsvormen

Bij biologie wordt gestreefd naar minimaal 1 repetitie per periode. Deze repetities worden zoveel mogelijk gecoördineerd gegeven. Huiswerkcontrole kan mondeling of door middel van schriftelijke overhoringen plaatsvinden. Bijzondere opdrachten zoals verslagen en tekenopdrachten zijn mogelijk. Een aantal malen per jaar worden de schriften beoordeeld.

Voor het rapportcijfer gelden de volgende gewichten voor de diverse toetsvormen:

repetities tellen 4x

schriftelijke overhoringen 2x

verslagen tellen 1x

beoordeling van het schrift 1x
overige opdrachten (bv. tekeningen en grafieken) 1x

In klas 1 wordt er voor het laatste rapport een boomverslag ingeleverd.

NATUURKUNDE

Waar gaat het vak over?

Vraagt u zich ook wel eens af...

...waarom een tas zwaarder lijkt als je deze met je armen recht vooruit draagt?

...waarom een zekering (stop) thuis soms doorslaat?

...hoe die regenboog nu eigenlijk ontstaat?

En wist u dat...

...geluid plus nog meer geluid soms stilte oplevert?

...dat gewicht niet in kilogram gemeten mag worden?

...voor een computer $1+1=10$ geldt?

Het vak natuurkunde geeft antwoord op deze vragen. De theorie achter het alledaagse ontdekken is de kracht van het vak. We proberen daarbij zoveel mogelijk aan te sluiten bij de belevingswereld van leerlingen.

1 Methode

Klas 1

Het vak natuurkunde wordt pas vanaf de tweede klas gegeven. Hier is voor gekozen omdat leerlingen in de brugklas een aantal wiskundige basisvaardigheden aangeleerd worden die nodig zijn voor het vak natuurkunde. In de onderbouwperiode worden leerlingen bekend gemaakt met enkele natuurkundige basisprincipes, zoals beweging, licht, kracht en elektriciteit. Er wordt gebruik gemaakt van de methode OVERAL NASK van Noordhoff uitgevers. De hoofdstukken die over scheikundige onderwerpen gaan, worden niet behandeld, omdat dit een overlap zou veroorzaken met het vak scheikunde dat in de derde klas voor het eerst gegeven wordt.

Klas 2

Leerlingen krijgen in de tweede klas het eerste halfjaar twee uur natuurkunde en het tweede halfjaar drie uur natuurkunde. De derde klas krijgt juist het eerste halfjaar drie uur natuurkunde en het tweede halfjaar twee uur.

Natuurkunde moeilijk?

Leerlingen worden getoetst op inzicht en op kennis. Naarmate de tijd vordert wordt er steeds meer op inzicht getoetst en minder op kennis (stampwerk). Leerlingen zijn in de tweede klas bijna allen in staat voldoende te scoren op het rapport. Dit blijkt vanaf de derde niet voor iedereen het geval te zijn. Goede cijfers in de tweede klas bieden dus geen garanties voor de derde klas en hoger.

Klas 3

Keuze voor het vak in de bovenbouw

In de derde klas kiezen leerlingen hun profiel. Docenten geven leerlingen rond die periode een advies. Het advies van de docenten is niet alleen gebaseerd op het rapportcijfer, maar vooral op inzicht van de leerling.

Wanneer een leerling het vak in de bovenbouw wil volgen is het verstandig dat wiskunde B ook in het profiel zit. Deze vakken zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Daarnaast is het verstandig om te informeren of natuurkunde verplicht is voor verdere

vervolgopleidingen. Geneeskunde, diergeneeskunde, tandheelkunde en vrijwel alle technische opleidingen vragen natuurkunde in het eindprofiel.

SCHEIKUNDE

1 Methode Klas 3

De sectie werkt voor zowel havo als vwo met "Chemie Overal". Voor de havo leerling is er een ander lesboek dan voor de vwo-leerling. De onderwerpen in het lesboek zijn echter wel dezelfde. De methode "Chemie Overal" maakt gebruik van het zgn. context-concept methode, wat inhoudt dat in de aangeboden stof veel aandacht is voor de leefwereld van de leerling.

Het practicum is bij het vak scheikunde een essentieel onderdeel. Het brengt de stof tot leven en legt een brug tussen boekwerkelijkheid en de ervaren werkelijkheid van leerlingen. Experimenteren is bovendien erg leuk om te doen, ook als je het vak lastig vindt! De leerlingen leren in het begin vooral omgaan met gereedschappen in de chemie. Bij het uitvoeren van experimenten worden vooral de aspecten veiligheid en samenwerken geoefend. Er wordt aandacht besteed aan het leren waarnemen, het trekken van conclusies en het noteren hiervan. Wat verstaan we onder zuivere stoffen, hoe scheiden we mengsels, wat komt er kijken bij verbrandingen, zijn een aantal thema's die in klas 3 behandeld worden.

Vanaf de start van het cursusjaar is er aandacht voor zowel praktische als abstracte onderwerpen, wat uitmondt in het leren hanteren van de chemische formuletaal en denken in atomen en moleculen. In de loop van het cursusjaar wordt de stof steeds abstracter, maar blijft er wel aandacht voor de praktische toepassingen van de lesstof. Belangrijk aandachtspunt voor de leerling is het feit dat de lesstof van het vak scheikunde in de derde klas een geheel vormt. De inhoud van voorgaande hoofdstukken komt steeds weer terug. De derde klas stof vormt de noodzakelijke basis voor het vak in de bovenbouw. Voor zowel havo als vwo wordt er vanaf hoofdstuk 1 ook aandacht besteed aan de rekenvaardigheden die bij het vak scheikunde in de bovenbouw sterk worden aangesproken.

2 Toetsvormen en weging Havo

De sectie scheikunde toetst in de derde klas door middel van de repetitie en de schriftelijke overhoring. Voor de technasium klassen geldt in de praktijk vaak dat er alleen repetities worden afgenomen, dit in verband met de beperkte contacturen.

Een s.o. heeft een weging 1 en een repetitie weging 3.

De repetities bouwen op, dat wil zeggen dat aan het einde van het jaar over het gehele boek wordt getoetst (maar de weging blijft zoals hiervoor vermeld).

Vwo

De sectie scheikunde toetst in de derde klas door middel van de repetitie (rep). De repetities bouwen op, dat wil zeggen dat aan het einde van het jaar over het gehele boek wordt getoetst. Voor de repetities geldt dat het opbouwende karakter van het vak terugkomt in de weging. De weging staat tussen haakjes vermeld;

rep H1 (1x)   rep H1,2 (1x)   rep H1t/m deel van 3 (2x)
rep 1 t/m 3 (3x)   rep 1t/m4 (3x)   eindrep 1t/m5 (4x)

De leerlingen krijgen voor iedere repetitie een kennis- en een inzichtcijfer. Het gewogen gemiddelde van deze cijfers komt in Magister. Het cijfer in Magister kan een vertekend beeld geven van de mogelijkheden voor het vak scheikunde in de bovenbouw. Voor een goede kans van slagen in de bovenbouw dienen zowel het kenniscijfer als het inzichtcijfer ruim voldoende te zijn.

MUZIEK

1 Methode

klas 1

Bij het vak muziek gebruiken we de methode “beatsNbits.”

Deze methode wordt in zijn geheel aangeboden via het web en sluit derhalve aan op de digitale cultuur van de leerlingen en de technologische mogelijkheden van dit moment.

Maar de leerlingen staan, zoals het hoort, achter de muziekinstrumenten en achter de microfoons en spelen, zingen en improviseren. Alle leermiddelen (taken, planners, verwerkings- en compositieopdrachten, trainingen, luistervoorbeelden en instructiefilmpjes over hoe je leert spelen op instrumenten, enz.) staan op de server.

Via de website en de eigen inlogcode is alle materiaal beschikbaar: informatieve teksten, Pdf-bestanden van liedjes en speelstukken, midi-bestanden en partituren, luistervoorbeelden in mp3 en videofilmpjes. Het systeem maakt het mogelijk dat opgaven digitaal worden nagekeken en beoordeeld, het systeem houdt ook de vorderingen van de leerlingen bij.

De leerlingen vinden op de site per periode een planner, zodat ze precies kunnen zien wat er de volgende les aan de orde komt en wat voor huiswerk ze moeten maken en leren.

Het centrale doel is het spelen en zingen van muziek.

De kernactiviteiten daarbij zijn:

- muziek maken (spelen, zingen, instuderen, presenteren)
- muzikale kennis ontwikkelen en verwerven (toepassingsgerichte feiten en know how)
- actief en gericht luisteren (waarnemen, ervaren, reageren en het trainen van muzikaal voorstellingsvermogen).

De sectie differentieert zelf bij diverse aspecten van het vak: liedmateriaal, speelstukken, (luister)opdrachten en repetities.

In het eerste leerjaar staan de volgende onderwerpen centraal:

1. melodie en dynamiek
2. maat, ritme en tempo
3. harmonie en meerstemmigheid
4. klank en sound

2 Toetsvormen

We toetsen speelstukken, het presenteren van zangopdrachten (de Rubric die wij hiervoor gebruiken kunt u terugvinden op de ELO) en theorie. Bij het zingen en spelen wordt er vrijwel altijd gewerkt in kleine groepjes: we tellen de individuele bijdrage mee als een repetitiecijfer. Toetsen worden uiteraard individueel gemaakt en tellen ook twee keer mee. Alle theorie die ze nodig hebben om het huiswerk te kunnen maken kunnen ze op de site terugvinden op de site bij de afdeling “bronnen”. Bij ieder speelstuk wordt bovendien een s.o. gegeven over theorie van het speelstuk.

Klas 2

De opzet in klas 2 is dezelfde als in klas 1 teneinde een doorlopende leerlijn te waarborgen. In dit leerjaar komen de volgende onderwerpen aan de orde:

1. de kracht van melodieën, hoe vorm in de muziek ontstaat, en hoe je muziek op allerlei manieren zichtbaar kunt maken.
2. herhaling in allerlei soorten muziek.
3. akkoorden, tabs, akkoordenschema's en de werking ervan.

- 2 Toetsvormen
We beoordelen compositieopdrachten, speelvaardigheid, theorie, luistervaardigheid en de presentatie van zangopdrachten (de gehanteerde Rubric staat op de ELO).
Zie verder de info bij Klas 1.

Klas 3

De werkwijze in dit leerjaar wijkt, ook weer vanwege de doorlopende leerlijn in de onderbouw, niet af van die in klas 1 en 2.

In dit leerjaar staan de volgende onderwerpen op het programma:

1. zelf een nummer maken.
2. de relatie tussen muziek en beeld.
3. muziek uit bekende en minder bekende landen.

- 2 Toetsvormen
Toetsing verloopt op dezelfde manier als in klas 1 en 2.
In het derde leerjaar wordt toegewerkt naar werkvormen die ook in de bovenbouw worden gehanteerd. Het presenteren neemt hierbij een belangrijke plaats in bij de beoordeling. Indien nodig en mogelijk wordt dit gefilmd en later gebruikt bij de beoordeling en de reflectie van de leerlingen op hun eigen prestaties.

Voor alle leerlagen geldt: het te maken huiswerk wordt ook in de beoordeling meegenomen.

TEKENEN

- 1 Methode
Naast praktijkopdrachten met allerlei verschillende soorten tekenenmaterialen, wordt er ook werk van kunstenaar en andere beeldtaal bekeken en besproken. De leerlingen werken procesmatig en maken hierbij gebruik van een logboek, waarin ideeën worden verzameld, schetsen gemaakt en afbeeldingen verzameld.

De opdrachten voor klas 1 en 2 zijn voor de leerlingen te vinden op de ELO (Elektronische Leer Omgeving).

Binnen de opdrachten komt een aantal basisbegrippen en basisvaardigheden op het gebied van vormgeving, beheersing van materialen, technieken en kunstbeschouwing aan de orde.

Voor klas 1 en 2 zijn een deel van de basisbegrippen en basisvaardigheden verwoord in de begrippenlijsten handvaardigheid en tekenen. Hierop zijn onze opdrachten gebaseerd. In klas 3 zijn de opdrachten gebaseerd op de begrippenlijsten van klas 1 en 2, en worden de vaardigheden verder ontwikkeld.

Tekenen is in klas 3 een één-uurs vak, behalve in 3 Vwo (2 uur). In dit 3e jaar vindt ook de selectie plaats voor een eventuele keuze voor het vak Tekenen in de bovenbouw.

De opdrachten zijn voor havo- en vwo hetzelfde. Differentiatie tussen de verschillende niveaus vindt plaats door verschillen binnen de opdrachten en normeringen. Ook het logboek maakt hier deel van uit, er wordt van een vwo leerling vanuit een breder kader verwacht naar andere kunstwerken te kijken en de samenhang met het eigenwerk te kunnen tonen.

- 2 Toetsvormen
Iedere tekenopdracht beoordelen we aan de hand van vooraf genoemde criteria. Nu eens ligt het accent op de hanteringswijze van het materiaal, dan weer op een beeldende

probleemstelling. De manier waarop de leerlingen dit alles in het werkstuk tot uitdrukking brengen, is bepalend voor de beoordeling. Bij de beoordeling wordt ook het onderzoek in het logboek betrokken.

Verder beoordelen we hoe de leerlingen met hun creatieve mogelijkheden de opdrachten benaderen. Ook hun concentratie en doorzettingsvermogen wegen we mee. Kortom: de werkhouding van de leerling bepaalt mede het cijfer.

We nemen in klas 1 en 2, één maal per jaar een gecoördineerd proefwerk op de computer af. Het uitvoeren van huiswerkopdrachten is noodzakelijk om de basisvaardigheden en basisbegrippen tot een voldoende niveau te kunnen ontwikkelen. Vaak zijn dit opdrachten die in het logboek worden uitgewerkt. Evenals in klas 1 en 2 beoordelen we ook in klas 3 op de hierboven genoemde criteria.

Het zonder geldige reden niet inleveren van een werkstuk wordt als “onvoldoende” beoordeeld.

3 Tekenen in de bovenbouw

In 4 vwo is het vak Tekenen een keuzevak in de modules. In deze module ligt een zwaar accent op de praktijk en daarmee samenhangende beeldende begrippen, maar zal ook aandacht voor de theoretische kant van het vak zijn. De module Tekenen moet in 4 vwo het gehele jaar worden gevolgd als de leerling in 5 en 6 vwo het vak Tekenen wil meenemen naar het eindexamen.

In 5 en 6 vwo komt naast de praktijk een zwaardere accent op de theorie van beeldend kunst bij de inhoud van het vak. Leerlingen sluiten in V6 het vak af met zowel een landelijk praktisch als een theoretisch examen.

In 4 en 5 havo is het vak Tekenen een keuzevak.

Vanuit alle profielen kan in de bovenbouw gekozen worden voor het vak Kunst Beeldend.

In de vierde klas havo (en vwo) zijn de opdrachten in eerste instantie wat meer gesloten in verband met het aanleren van een beeldend proces en technieken. In de jaren daaropvolgend moeten de leerlingen steeds meer zelf invulling geven aan hun beeldende proces. Dit proces houden ze bij in hun logboek.

In Havo 5 werken de leerlingen voor de praktijk, aan de hand van een gekozen thema. Dit telt mee als onderdeel van hun schoolexamen. Voor de theoretische kant van het vak, nemen ze deel aan het landelijk theoretisch examen.

Voor zowel Havo 5 als Vwo 6 worden de gemaakte werkstukken uit het examenjaar tentoongesteld in een expositie op school.

HANDVAARDIGHEID

1 Methode

In de onderbouw gebruiken we door de sectie ontwikkeld materiaal.

De leerlingen doorlopen een beeldend proces, wat bestaat uit een onderzoek en een uitwerking. Dat betekent dat de leerling procesmatig leert werken en uiteindelijk tot een eindproduct komt. Hierbij is het belangrijk om onderzoek te doen, te werken aan de uitwerking en aan zelfreflectie.

In de opdrachten komt een aantal basisbegrippen en basisvaardigheden op het gebied van voorstelling, vormgeving, beheersing van materialen, technieken en kunstbeschouwing aan de orde.

Alle beeldende begrippen zijn gebaseerd op de eindtermen en competenties die aansluiten bij de bovenbouw.

Handvaardigheid is in de eerste, tweede en derde klas een één-uurs vak. Echter, we hebben ervoor gekozen om het een half jaar lang in blokken aan te bieden. Zodoende heeft de leerling twee uur per week les, maar slechts twee periodes. Handvaardigheid kan in de bovenbouw niet gekozen worden als eindexamenvak.

De opdrachten zijn voor havo- en vwo niveau hetzelfde. Differentiatie tussen de verschillende niveaus vindt plaats door verschillen binnen de opdrachten en individuele begeleiding. Daarnaast passen we de eisen op het gebied van vormgeving en uitvoering aan op het niveau van de leerling.

2 Toetsvormen

Iedere leerling wordt beoordeeld op verschillende competenties. Deze zijn aan het begin van de opdracht helder geformuleerd. Dit komt samen in het beoordelingsformulier, waar niet alleen het proces, maar ook de beeldende en technische vaardigheden getoetst worden, naast de reflectie op eigen werk. Daarnaast zijn er enkele theoretische toetsen, waar gedane kennis wordt getoetst en waar kunstanalyse aan bod komt. Deze toetsen zijn op havo- of vwo niveau. We werken met RTTI analyses, waardoor er meer inzicht komt in de competenties van de leerling.

3 Het beeldend vak in de bovenbouw

Het vak handvaardigheid wordt in de bovenbouw niet gegeven. Wel kan er gekozen worden voor Tekenen als examenvak. Vanuit alle profielen kan in de bovenbouw gekozen worden voor het vak Tekenen. De opdrachten in de 4^e klas zijn zo vormgegeven dat leerlingen ook voor ruimtelijke beeldende oplossingen kunnen kiezen. Voor de havo blijft deze mogelijkheid er bij iedere opdracht, bij het vwo is dat in het examenjaar minder gebruikelijk, gezien het praktijkexamen.

Voor meer informatie over het vak Beeldend in de bovenbouw, zie het vak Tekenen.

TECHNIEK

1 Methode

Leerlingen hebben geen theorieboek bij techniek. We werken bij alle opdrachten met werkkaarten die in het lokaal aanwezig zijn.

De leerling verzamelt zelf de gevraagde informatie via verschillende techniekboeken of het internet. De gevonden informatie leggen ze vast in hun techniekschrift. Daarbij doen de leerlingen proefjes en maken ze werkstukken. De werkstukken leveren ze in voor een cijfer. Bij techniek maken we gebruik van een roulatiesysteem. Dat betekent dat niet iedereen tegelijk hetzelfde werkstuk maakt. We wisselen de opdrachten af zodat we genoeg gereedschap en machines beschikbaar hebben in de klas.

Online (digitaal) lesmateriaal bij de lesmethode

Dit is te bereiken via de ELO, vakken → techniek klas 1.

Hier is de diagnostische toets te vinden voor de toetsing van de theorie en de proefjes voor het thema A (algemeen) en T (tekenen). Deze toets wordt toegankelijk gemaakt als de toets opgegeven is aan de leerlingen.

Naarmate de leerjaren verstrijken is er minder aandacht voor het aanleren van de technische basisvaardigheden en meer tijd voor het ontwerpproces.

2 Toetsvormen

Elk vak oefent/toetst ook vaardigheden. Bij techniek oefen je: Technische basisvaardigheden. Daarbij moet u denken aan materiaalkennis, materiaalbewerking, technisch tekenen, tekeningen lezen en ontwerpen. Daarnaast ontwikkelen leerlingen ook een aantal algemene vaardigheden, zoals zelfstandig werken, onderzoeken, informatie verzamelen en nauwkeurig werken.

Hoe kan de leerling zich hierop voorbereiden?

Het werk voor techniek gebeurt op school. Er is dus nauwelijks huiswerk.

Omdat het werk voor techniek op school gebeurt, is het belangrijk dat de tijd in de lessen goed wordt gebruikt, zodat het werk op tijd af is.

De toetsen voor het vak techniek bereiden de leerlingen voor met de informatie die ze gedurende de lessen in hun schrift verzamelen. Het is daarom belangrijk dat de vragen die ze hierin beantwoorden op een nette manier verwerkt wordt, denk aan leesbaarheid en herhalen van de vraag in het antwoord.

De docent kijkt de werkstukken na aan de hand van verschillende beoordelingspunten. Deze verschillen per werkstuk. Bij ieder werkstuk wordt in ieder geval gekeken of de maten van het werkstuk kloppen, of het op tijd ingeleverd is, of de teksten en tekeningen van de opdracht goed gelezen zijn en of het werkstuk netjes is afgewerkt. Inzet is ook belangrijk, maar dus niet allesbepalend. Als een leerling wil weten hoe een specifiek werkstuk nagekeken is, dan kan hij of zij dat altijd navragen bij de docent.

Werk inleveren

In de klas is een rode bak aanwezig per klas waarin de leerlingen hun werkstukken bewaren.

Dit werk wordt door de docent niet als af beschouwd. Als een leerling het werk af heeft en het werk in wil leveren voor een cijfer moet het aan de docent overhandigd worden.

Antwoorden op veel gestelde vragen van ouders:

Techniek versus handvaardigheid

Techniek wordt vaak vergeleken met het vak handvaardigheid. Er is echter een aantal belangrijke verschillen. In tegenstelling tot de creatieve of artistieke invalshoek, ligt bij techniek juist de nadruk op het probleem oplossen en het exact werken. De werkstukken bij techniek hebben dan ook altijd een functioneel karakter.

Cijfers in Magister

Als een techniekcijfer niet terug te vinden is in magister dan kan dat komen door het volgende.

Techniek werkt met een gemiddelde dat opgebouwd wordt uit alle behaalde cijfers in een jaar.

Leerlingen behandelen wel dezelfde stof, maar niet in dezelfde periode. We wisselen de onderwerpen af. Doordat magister is opgedeeld in periodes kan het voorkomen dat een cijfer niet in de lopende periode terug te vinden is, maar in een voorgaande periode, omdat het onderwerp toen voor het eerst behandeld is in de klas. Dit maakt voor de rapportcijfers geen verschil. Kijk dus even bij de vorige periodes in magister of het cijfer daar te vinden is.

3 Beoordeling

Enkele cijfers hebben een speciale betekenis:

- 1,1 Fraude. Indien een leerling fraude heeft gepleegd, wordt het cijfer 1,1 toegekend. Dit cijfer is definitief. Voorbeelden van fraude zijn het buiten de school maken van het werkstuk zonder dat dit vooraf overlegd is met de docent; het inleveren van een werkstuk dat (gedeeltelijk) niet door de leerling zelf is gemaakt; het werkstuk is ontvreemd geweest.

- 1,2 Het cijfer 1,2 verschijnt in Magister als een werkstuk/tekening niet is ingeleverd ter beoordeling bij de docent. De leerling heeft een inhaalverplichting als het betreffende werkstuk/de tekening niet is ingeleverd. Wordt het werkstuk/de tekening alsnog ingeleverd, dan zal er beoordeling plaatsvinden door de docent; het behaalde cijfer zal dan de 1,2 vervangen.
- Als afwezigheid door ziekte van de leerling de reden is geweest van het niet inleveren van het werkstuk/de tekening, dan kan de leerling afspraken maken met de docent over het alsnog inleveren van het werkstuk/de tekening. De docent bekijkt de situatie van de leerling en beoordeelt of de opdracht aangepast moet en kan worden. Voorbeelden hiervan zijn vermindering van de criteria van de opdracht of extra tijd om het werkstuk/de tekening af te ronden.

ONDERZOEK & ONTWERPEN

Onderzoek en ontwerpen is het kernvak van het Technasium. Zowel op de havo als op het vwo volgen leerlingen dit vak gedurende hun hele schoolloopbaan en sluiten het in het eindexamenjaar af met een schoolexamen. De leerlingen krijgen een opdracht van een bedrijf of instelling in de bèta-technische sector, waarbij zoveel mogelijk verschillende onderwerpen en beroepen aan bod komen. Het gaat hierbij om onderzoeksopdrachten of ontwerp opdrachten. De leerlingen werken in groepjes aan een project en sluiten het af met een eindpresentatie aan de opdrachtgever waarbij ze hun ontwerp of onderzoeksresultaten presenteren.

1 Methode

In klas 1 krijgen de leerlingen het vak een half schooljaar, terwijl de andere helft van het jaar met onder andere een vak als techniek wordt gevuld. De leerlingen werken in dat jaar aan twee projecten; een onderzoeksproject en een ontwerpproject. De vwo-klassen volgen het vak tijdens het eerste deel van het schooljaar en de havo-klassen het tweede deel.

Vanaf het tweede leerjaar wordt O&O het gehele jaar aangeboden. In de onderbouw werken de leerlingen gedurende acht weken zelfstandig aan een project. De docent begeleidt het gehele proces, onderhoudt contact met de opdrachtgever en voert coaching gesprekken met de leerlingen. De leerlingen schrijven wekelijks een persoonlijk verslag waarbij ze terugkijken op het proces. De benodigde kennis en vaardigheden voor een opdracht worden vooral bij de exacte vakken geleerd en bij een vak als techniek. In de eerste week van een project leren de leerlingen zo nodig nog extra vaardigheden, zoals werken met excel of 3d-tekenen.

In de bovenbouw gaan de leerlingen steeds zelfstandiger aan het werk en kunnen ze zelf een project kiezen en later ook zelf op zoek naar een opdrachtgever. Daarbij moeten ze hun curriculum goed bewaken en erop letten dat ze voldoende variatie aanbrengen in hun gemaakte projecten. In het eindexamenjaar moeten zij tenslotte hun meesterproef afleggen.

Elk project wordt afgesloten met twee cijfers: een groeps cijfer en een persoonlijk cijfer. Het groeps cijfer wordt bepaald aan de hand van de groepsresultaten en het persoonlijk cijfer aan de hand van de individuele bijdragen van de leerlingen en reflectie.

BEWEGINGSONDERWIJS

In de lessen bewegingsonderwijs werken we met zeer heterogene groepen: jongens en meisjes samen, van allerlei verschillend motorisch niveau. Leerlingen bewegen met elkaar en zien dat ze daarin van elkaar verschillen. We streven ernaar om zo te werken, dat de leerlingen bewegingsonderwijs ervaren als een gezamenlijk en een plezierig gebeuren. Elke leerling moet hierbij kunnen functioneren op zijn/haar eigen niveau. Dat hij/zij dan rekening moet houden met het niveau van de medeleerlingen spreekt vanzelf.

1 Methode

We geven onze lessen in de zaal en op het veld.

De nadruk ligt op twee onderdelen:

- turnen (zaal)
Het werken met toestellen, waarbij springen en zwaaien centraal staan. De leerling ontdekt waar zijn grenzen liggen, hij leert samenwerken, verantwoordelijkheid dragen en omgaan met allerlei verschillende bewegingssituaties.
- spelen (zaal en veld)
We oefenen enerzijds met spelen die in de sport worden bedreven, anderzijds met spelen die niet zo "officieel" zijn.
De leerlingen spelen met elkaar, werken samen, leren inspelen op andermans mogelijkheden, leren leiding te geven en deze te accepteren, hebben plezier in het spelen. Uiteraard oefenen we de technieken die nodig zijn om het spel te spelen.

Daarnaast komen, in mindere mate, aan de orde:

- atletiek (vooral op het veld)
We oefenen duurlopen en sprint. Het programma is verder een bescheiden selectie van atletiekonderdelen.
Onze kunstgrasvelden zijn niet geschikt voor het oefenen van met name de technische nummers.
- bewegen en muziek (zaal)
Conditionele vormen op muziek; het gaat hier niet om conditieverbetering, maar om de relatie tussen intensief bewegen en muziek.
De leerlingen leren bewegen in het juiste tempo en ritme en inzetten op het goede moment.
- zelfverdediging/stoeispelen (zaal)
We bieden de leerlingen zelfverdedigingssituaties aan die ze met elkaar (be)oefenen:
bv. tegenstander uit evenwicht brengen, reageren op aanvallende acties. We denken meer aan stoeispelen dan aan het beoefenen van de echte zelfverdedigingssporten.

2 Toetsvormen

We beoordelen een leerling op drie criteria:

- motorische vaardigheden (het gemak, of juist de moeite met uitvoeren van opdrachten binnen de bovengenoemde onderdelen en de ontwikkeling tijdens de lessen)
- sociale vaardigheden (omgang met medeleerlingen en docenten);
- werkhouding en inzet (de leerling wil werken)